

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

LISTOPAD 2020

**PO OŚMIU LATACH NEGOCJACJI OSIĄGNIĘTO POROZUMIENIE
W SPRAWIE RCEP**

Najważniejszym wydarzeniem listopada było bez wątpienia osiągnięcie porozumienia w sprawie długo wyczekiwanego Regionalnego Kompleksowego Partnerstwa Gospodarczego (RCEP), które po ratyfikacji przez wszystkie 15 państw będzie największą na świecie umową o wolnym handlu, zrzeszającą 30% światowej populacji jak i światowego PKB. Na uwagę zasługuje również kolejna seria szczytów ASEAN zorganizowanych w formie wirtualnej, podczas których potwierdzono między innymi przejęcie przyszłorocznej prezydencji w stowarzyszeniu przez Brunei. Mimo wciąż zaostrzonych obostrzeń związanych z podróżami amerykański doradca ds. bezpieczeństwa narodowego Robert O'Brien odwiedził Wietnam oraz Filipiny.

I. STOSUNKI CHINY-ASEAN

4 listopada: przedstawiciele ASEAN i Chin wzięli udział w warsztatach poświęconych sytuacji na Morzu Południowochińskim. Wiceminister spraw zagranicznych Wietnamu Nguyen Quoc Dung, wezwał do zacieśniania współpracy ASEAN-Chiny mającej na celu zwiększenie bezpieczeństwa rybaków na Morzu Południowochińskim. Zwrócono między innymi uwagę na liczne zagrożenia związane ze zjawiskami pogodowymi, ciężkimi warunkami pracy jak i niedofinansowaniem. W warsztatach w formie online i offline wzięło udział ponad 120 delegatów, którzy mają wypracować nowe rozwiązania w celu poprawy jakości życia rybaków.

6 listopada: za pośrednictwem wideokonferencji odbyło się 14 spotkanie dowódców marynarek wojennych państw ASEAN. Podczas spotkania kontradmirał Trần Thanh Nghiê, podkreślił kluczową rolę Morza Południowochińskiego w bezpieczeństwie gospodarczym państw ASEAN z uwagi na przebiegające przez ten akwen liczne szlaki transportowe. Oprócz tego zwrócono uwagę na szereg nietradycyjnych źródeł zagrożeń takich jak piractwo, terroryzm, zanieczyszczenie środowiska morskiego oraz spory o suwerenność. W związku z tym Nghiê zaproponował zwiększenie liczby i intensywności ćwiczeń bilateralnych i multilateralnych w regionie. Zwrócił także uwagę na potrzebę usprawnienia funkcjonowania przepływu informacji za pośrednictwem takich platform jak Centrum Infuzji Informacji (IFC).

12 listopada: 37. szczyt ASEAN odbył się za pośrednictwem wideokonferencji. Na kolejnym szczyście państw Azji Południowo-Wschodniej przeanalizowano osiągnięcia poczynione w walce z pandemią COVID-19, w tym utworzenie korytarza podróży ASEAN, umożliwiającego bezpieczne wznowienie niezbędnych podróży służbowych w regionie. Zapowiedziano również przejęcie prezydencji w ASEAN w 2021 roku przez Brunei, które zastąpi Wietnam.

12 listopada: podczas 23. szczytu Chiny-ASEAN opublikowano raport z okazji dziesiątej rocznicy obowiązywania umowy o wolnym handlu. Obie strony przeanalizowały osiągnięcia poczynione przez ostatnią dekadę z zakresu współpracy gospodarczej. W raporcie zwrócono uwagę, że Chiny utrzymały swoją pozycję największego partnera handlowego ASEAN od 2009 roku, a handel towarami uległ podwojeniu z 235,5 mld USD w 2010 roku do 507,9 mld USD w 2019 roku (co stanowi 18% całkowitego handlu ASEAN). Chińskie inwestycje zagraniczne w ASEAN zwiększyły się z kolei o 185% z 3,6 mld USD w 2010 roku do 9,1 mld USD w 2019 roku (co stanowi 5,7% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych ASEAN). Tym samym Chiny uplasowały się na czwartym miejscu pod względem największych inwestorów w ASEAN.

13 listopada: w Nanningu odbył się drugi szczyt Chiny-ASEAN z zakresu sztucznej inteligencji. Zastępca szefa Chińskiego Stowarzyszenia Nauki i Technologii - Meng Qinghai, poinformował, że stowarzyszenie będzie promować współpracę między swoimi członkami, przedsiębiorstwami i instytucjami publicznymi w Guangxi, wspierając transformację technologiczną, synergii przemysłową, szkolenia i międzynarodowe transakcje technologiczne. Specjalny asystent prezydenta Filipin - Raul Lambino, podkreślił, że nowa generacja sztucznej inteligencji nadała nowy impuls wzrostowi w globalnym rozwoju społeczno-gospodarczym oraz głęboko zmienia produkcję przemysłową jak i styl życia społeczeństwa.

14 listopada: podczas 23. szczytu ASEAN+3 główny nacisk został położony na zacieśnienie współpracy. Premier Wietnamu Nguyen Xuan Phuc, jako przedstawiciel państwa sprawującego prezydencję w ASEAN podsumował dotychczasową współpracę ASEAN+3 z zakresu przeciwdziałania pandemii koronawirusa, ze szczególnym uwzględnieniem fundusz reagowania na COVID-19 i regionalnej rezerwy materiałów medycznych. Przedstawiciele wszystkich państw formatu poruszyli temat zintensyfikowania współpracy w dziedzinie zdrowia publicznego oraz pracy nad rozwojem i sprawiedliwymi rozdysponowaniem szczepionek i leków. Liderzy polityczni z zadowoleniem przyjęli również wznowienie podróży między państwami w celach biznesowych, co ma przyczynić się do zacieśnienia integracji gospodarczej regionu.

15 listopada: podczas czwartego szczytu RCEP podpisano umowę o wolnym handlu - Regionalne Wszechstronne Partnerstwo Gospodarcze. Po ośmiu latach negocjacji doszło do sfinalizowania umowy obejmującej ponad 20 rozdziałów regulujących przepisy dotyczące m.in. taryf celnych, przepisów sanitarnych, handlu towarami, inwestycji, handlu elektronicznego czy własności intelektualnej. RCEP obejmuje swoim zasięgiem dziesięć państw ASEAN, a także Chiny, Japonię, Koreę Południową, Australię i Nową Zelandię, które razem odpowiadają za 30% światowego PKB i tyle samo populacji. W ostatniej chwili z porozumienia wycofały się Indie w obawie przed skutkami dla rodzimych rolników i przedsiębiorców na skutek większego otwarcia gospodarki.

16 listopada: sułtan Brunei przyjął oficjalnie prezydencję w ASEAN na 2021 rok. Sułtan Haji Hassanal Bolkiah wyraził wdzięczność Wietnamowi za wywiązanie z wyzwania jakim było sprawowanie prezydencji ASEAN w okresie pandemii koronawirusa co wiązało się z organizacją spotkań i szczytów w ograniczonym zakresie i głównie za pośrednictwem wideokonferencji. Tym samym zaapelował o wsparcie pozostałych członków ASEAN w realizacji i kształtowaniu perspektywy regionalnej i wizji ASEAN po 2025 roku.

19 listopada: Chiny wyraziły chęć przystąpienia do **Kompleksowego i Postępowego Partnerstwa Transpacyficznego (CPTPP)**. Rzecznik ministerstwa handlu ChRL Gao Feng poinformował, że Chiny przyjmą każdą otwartą, pluralistyczną i przejrzystą regionalną umowę o wolnym handlu, która może pomóc we wspieraniu globalizacji i regionalnej integracji gospodarczej.

25 listopada: w Guangxi rozpoczęła się druga edycja weekendu telewizyjnego Chiny-ASEAN. W ramach inicjatywy przedstawiciele wszystkich państw rozwijają współpracę w ramach sektora telewizyjnego i radiowego poprzez tworzenie wspólnych programów oraz wymiany międzyludzkiej mającej na celu poszerzenie umiejętności w tym sektorze.

26 listopada: 8 edycja forum Chiny-ASEAN z zakresu transferu technologii oraz współpracy dotyczącej innowacyjnych rozwiązań odbyła się w Guangxi. Za organizację wydarzenia było odpowiedzialne ministerstwo nauki i technologii ChRL oraz władze lokalne regionu autonomicznego Guangxi-Zhuang. W ramach forum odbyły się również mniejsze inicjatywy takie jak drugie forum młodych naukowców formatu ASEAN+3 oraz 17. edycja targów z wystawą zaawansowanych technologii Chiny-ASEAN. W ramach inauguracji forum została podpisana umowa o strategicznej współpracy władz Guangxi z uniwersytetem Chang'an, a także ogłoszono powstanie takich inicjatyw jak Centrum transferu technologicznego Chiny-ASEAN, Centrum Innowacji w Bangkoku oraz Innowacyjnego portu Chiny-Tajlandia-ASEAN.

27 listopada: w Nanningu odbyła się 17. edycja Chiny-ASEAN Expo. W stolicy regionu autonomicznego Guangxi-Zhuang odbyła się seria wydarzeń w formule online jak i offline, mających na celu pogłębienie współpracy z zakresu handlu, ekonomii cyfrowej, nauki i technologii, ochrony zdrowia oraz wielu innych. Rzecznik chińskiego ministerstwa handlu Gao Feng poinformował, że na targach do dyspozycji przedsiębiorstw będzie 5400 stanowisk, na których mogą promować swoje produkty. Oprócz przedstawicieli z Chin oraz państw członkowskich ASEAN w targach wzięli również udział wystawcy z Pakistanu, Japonii, Korei Południowej, Australii, Indii, Iranu, Francji, Włoch oraz Rosji.

KOMENTARZ

Mimo faktu, że ASEAN był głównym inicjatorem projektu Regionalnego Kompleksowego Partnerstwa Gospodarczego (RCEP), to zaangażowanie Chin w to przedsięwzięcie na tyle zdominowało pozostałe państw, że Pekinowi udało się wyrzeć mylące wrażenie na części opinii społecznej, że w pełni odpowiada za RCEP. Należy zatem odbierać to jako niewątpliwy sukces wizerunkowy Chin, które kreują się na największego wroga protekcjonizmu gospodarczego (niejednokrotnie podając za przykład politykę Waszyngtonu) i orędownika liberalizacji handlu. To również jest fałszywy wizerunek, jednak wycofanie się Stanów Zjednoczonych z Partnerstwa Transpacyficznego (TPP) zaraz po zaprzysiężeniu Donalda Trumpa na prezydenta USA w 2017 roku pozostawiło próżnię, którą od tamtej pory ChRL stara się konsekwentnie wypełnić, kreując tym samym środowisko międzynarodowe, sprzyjające interesom Pekinu. Trudno na ten moment mówić o przegranych i wygranych w związku z RCEP, ponieważ trzeba poczekać na ratyfikację przez

poszczególne państwa, która rozpocznie się w przyszłym roku. Niemniej jednak w kategoriach wizerunkowych przewaga leży na ten moment po stronie Chin. Tym bardziej, że przewodniczący ChRL coraz dobitniej sygnalizuje chęć przystąpienia do CPTPP, czyli porozumienia utworzonego w ramach TPP po wycofaniu się Stanów Zjednoczonych. Bez wątplenia największą porażką ASEAN jest brak udziału Indii w RCEP, które na ostatniej prostej negocjacji pod koniec ubiegłego roku wycofały się z umowy w obawie przed chińskimi wpływami gospodarczymi. Indie miały równoważyć chiński potencjał, żeby zachować naturalną równowagę w RCEP.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

4 listopada: Filipiny są gotowe do wydobycia ropy na Morzu Południowochińskim bez udziału Chin. Minister ds. energii Alfonso Cusi poinformował, że PXP Energy Corp. Jest w stanie przeprowadzić badania na obszarze Reed Bank na Morzu Południowochińskim bez współpracy z China National Offshore Oil Corp. (CNOOC). Obszar ten jest objęty kontraktem nr 72, jednym z pięciu, w ramach których prezydent Rodrigo Duterte wznowił w ubiegłym miesiącu pozwolenie na prowadzenie badań i realizowanie odwiertów w poszukiwaniu ropy naftowej i gazu ziemnego. Prezes PXP Energy Corp. Manuel Pangilinan zapowiedział złożenie wstępnego programu prac badawczych do ministerstwa ds. energii w najbliższym czasie.

4 listopada: Filipiny wstrzymują plan rozmieszczenia rybaków na Morzu Południowochińskim w roli milicji morskiej. Doradca prezydenta Rodrigo Duterte ds. bezpieczeństwa narodowego Hermogenes Esperon, poinformował, że po dokładniejszych konsultacjach wycofano się z pomysłu, aby filipińscy rybacy pełnili rolę milicji morskiej na Morzu Południowochińskim, na podobnych zasadach do jednostek chińskich. Resort obrony stwierdził, że nieuzbrojeni ochotnicy już prowadzą patrole wzdłuż wybrzeży Filipin, ale najlepszym rozwiązaniem będzie wprowadzenie patroli przez dobrze wyposażone jednostki marynarki wojennej i straży przybrzeżnej. Ponadto, Filipiny chcą uniknąć niepotrzebnych incydentów z jednostkami chińskimi, które mogłyby doprowadzić do eskalacji napięć na spornych obszarach. Ponadto w senacie rozgorzała dyskusja na temat klasyfikacji wewnętrznych i zewnętrznych. Według Hermogenesa Esperona większe niebezpieczeństwo stwarza Komunistyczna Partia Filipin wraz z jej zbrojnym skrzydłem Nową Armią Ludową. Z kolei według opozycyjnej senator Risy Hontiveros większy nacisk powinien zostać położony na zabezpieczenie roszczeń Filipin na Morzu Południowochińskim. W tym kontekście ministerstwo obrony podkreślił, że nie dysponuje odpowiednimi środkami do skutecznego przeciwdziałania Chinom na tym akwenie i żeby zwiększyć możliwości odstraszania potrzebne są inwestycje w uzbrojenie o wartości co najmniej 90 mld USD.

4 listopada: podczas wirtualnej debaty w ramach Rady Bezpieczeństwa ONZ wiceminister spraw zagranicznych Wietnamu podkreślił rolę rozwijania przyjaznych relacji w oparciu

o prawo międzynarodowe. Lê Hoài Trung wziął udział w debacie na temat „Budowania i utrzymywania pokoju: współczesne czynniki powodujące konflikt i niepewność”. W swoim wystąpieniu poruszył kwestie związane z zasadami dotyczącymi suwerenności oraz zakazu użycia siły lub groźby jej użycia, co najprawdopodobniej było nawiązaniem do chińskich praktyk w obrębie wietnamskiej wyłącznej strefy ekonomicznej na Morzu Południowochińskim. Odniósł się także do potrzeby wzmacniania multilateralizmu oraz zniesienia jednostronnych sankcji, które hamują rozwój społeczno-gospodarczy, czego głównym adresatem były Stany Zjednoczone.

5 listopada: podczas warsztatów Chiny-ASEAN na temat promowania współpracy w zapewnianiu sprawiedliwego i humanitarnego traktowania rybaków na Morzu Południowochińskim znalazły się odniesienia do chińskiej asertywności. Zastępca rzecznika wietnamskiego ministerstwa spraw zagranicznych Duong Hoai Nam odniósł się do zapowiedzianych przez Chiny planów zezwolenia straży przybrzeżnej na użycie broni przeciwko obcym statkom na Morzu Południowochińskim. Duong Hoai Nam powołał się na międzynarodowe prawo oraz dowody historyczne, zgodnie z którymi Wietnam ma pełne prawo do ochrony swojej suwerenności w obrębie archipelagów Spratly i Paracel. Zwrócił jednak uwagę, że rząd w Hanoi zawsze wspiera rozwiązania konfliktów i sporów w oparciu o pokojowe negocjacje.

6 listopada: Malezyjska Agencja Morska (MMEA) otrzymała statek patrolowy nowej generacji. Szef MMEA pierwszy admirał Zin Azman Md Yunus w wydanym oświadczeniu poinformował o przyjęciu nowej jednostki patrolowej KM Kota Kinabalu, która będzie stanowiła trzon operacji realizowanych przez malezyjską agencję. Statek będzie realizował przede wszystkim misje oparte na odstraszeniu kutrów rybackich innych państw prowadzących nielegalne połowy na malezyjskich wodach. KM Kota Kinabalu jest w stanie pozostać na morzu przez dziesięć dni, a dzięki tej nowej jednostek MMEA posiada obecnie 15 statków oraz 15 łodzi patrolowych.

7 listopada: Chiny i Singapur obchodzą piątą rocznicę nawiązania inicjatywy współpracy i integracji. Projekt został zainicjowany w 2015 roku i od tego czasu zrealizowano 230 projektów współpracy o łącznej wartości 32,2 mld USD. Szef biura po stronie chińskiej Han Baochang poinformował, że projekty obejmowały przede wszystkim takie sektory jak usługi finansowe, transport lotniczy, logistykę, a także technologie telekomunikacyjne i informacyjne. Obie strony podpisały również memorandum o współpracy w zakresie turystyki i porozumienie w sprawie szkoleń wykwalifikowanej kadry.

8 listopada: Filipiny udzielą poparcia chińskiemu kandydatowi do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS). Minister spraw zagranicznych Teodoro Locsin nakazał filipińskiej misji przy ONZ poparcie kandydatury chińskiego sędziego Xue Hanqina do MTS w wyborach zaplanowanych na 11 listopada. Czterech z ośmiu kandydatów ubiegających się o pięć stanowisk to urzędujący sędziowie, których dziewięcioletnia kadencja wygasa 5 lutego przyszłego roku. Polecenie Teodoro Locsina można rozumieć jako pewnego rodzaju zmianę stanowiska Filipin, ponieważ zgodnie z dokumentem z 29 czerwca bieżącego roku filipińska misja nominowała sędziego z Japonii (Yuji Iwasawa).

11 listopada: Huawei zbuduje swoje trzecie centrum danych w Tajlandii. Dyrektor tajskiego oddziału Huawei poinformował o planach budowy trzeciego centrum danych o wartości 23 mln USD. Zabieg ten ma na celu wsparcie aspiracji Tajlandii do bycia cyfrowym

centrum ASEAN. Szef Huawei w Tajlandii stwierdził, że infrastruktura cyfrowa Tajlandii jest gotowa do zajęcia wiodącej pozycji dzięki staraniom rządu w Bangkoku do szybkiej implementacji infrastruktury 5G.

11 listopada: chińska prowincja Yunnan wspiera Birmę w walce z koronawirusem. Lokalne władze prowincji Yunnan przekazały Birmie 46 000 masek N95, 30 000 gogli, 30 000 kombinezonów ochronnych i 10 respiratorów o łącznej wartości 1,2 mln USD.

12 listopada: chińska firma produkująca drony do komercyjnego użytku umieściła tzw. linię dziewięciu kresek w nawigacji swoich urządzeń. Wietnamscy użytkownicy aplikacji mobilnej zintegrowanej z produktami chińskiej firmy DJI zgłosili, że w nawigacji wykorzystywanej w aplikacji umieszczona jest linia dziewięciu kresek określającej chińskie roszczenia na Morzu Południowochińskim, co wzbudziło falę krytyki w Internecie. Warto zwrócić uwagę, że DJI Technology Co., Ltd jest liderem na rynku cywilnych dronów i odpowiada za około 70% światowego rynku dronów komercyjnych. Ponadto w październiku 2020 roku Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych zakazał wykorzystywania środków finansowych z funduszy federalnych do zakupu produktów firmy DJI.

15 listopada: Malezja zajęła twarde stanowisko w sprawie deportacji Ujgurów do Chin. Malezja w przeciwieństwie do Indonezji czy Tajlandii jednoznacznie zadeklarowała, że nie będzie deportować Ujgurów do Chin, narażając się tym samym na reperkusje ze strony Pekinu. Kwestia Ujgurów, muzułmańskiej mniejszości etnicznej w Chinach budzi wiele kontrowersji, głównie z powodów doniesień o różnych formach prześladowań ze strony rządu ChRL wobec Ujgurów.

15 listopada: Kambodża kolejny raz zaprzecza możliwości stacjonowania obcych wojsk na swoim terytorium. Minister ds. ekonomii i finansów Aun Pornmoniroth, który reprezentował premiera Hun Sena na szczytach ASEAN i Azji Wschodniej zaprzeczył jakiegokolwiek możliwości tworzenia baz wojskowych i stacjonowania żołnierzy obcych państw na terytorium Kambodży. Stanowisko było odpowiedzią na powtarzające się domysły na temat tajnego porozumienia pomiędzy Phnom Penh i Pekinem w sprawie bazy wojskowej Ream. Największe zaniepokojenie tą sprawą zgłaszają Stany Zjednoczone, co zostało podkreślone przez doradcę ds. bezpieczeństwa narodowego USA Roberta O'Briena, który brał udział w regionalnych spotkaniach.

17 listopada: Malezja rezygnuje z części głównego projektu infrastrukturalnego realizowanego w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku. Władze malezyjskiego stanu Melaka poinformowały o wycofaniu się z projektu Melaka Gateway o łącznej wartości 10,5 mld USD, za który była odpowiedzialna KAJ Development, współpracując z trzema chińskimi firmami, wśród których znalazło się między innymi państwowe przedsiębiorstwo energetyczne i główny sponsor całego projektu - PowerChina. Zerwanie nastąpiło na skutek niewywiązania się z części morskiej projektu obejmującej obszar 246,45 ha, która zakładała budowę obiektów portowych, parków gospodarczych oraz atrakcji turystycznych na trzech sztucznych wyspach. Jest to kolejny przykład na trudności z jakimi borykają się Chiny w Malezji z wdrażaniem planów w ramach sztandarowego projektu jakim jest Pas i Szlak.

18 listopada: Malezja podpisała z Chinami umowę dotyczącą współpracy nad opracowaniem szczepionki na COVID-19. Porozumienie na okres pięciu lat podpisali

przedstawiciele obu stron, ministrowie nauki Khairy Jamaluddin oraz Wang Zhigang. Przez ten czas Malezja będzie się cieszyć priorytetowym statusem, jeżeli chodzi o dostęp do chińskiej szczepionki. Ponadto specjaliści z obu państw będą współpracować nad rozwojem naukowym i technologicznym, m.in. z zakresu opracowywania nowych formuł szczepionek.

18 listopada: **Chiny liczą na dalszy rozwój współpracy z zakresu inwestycji infrastrukturalnych z Birmą po wygranych wyborach przez Narodową Ligę na rzecz Demokracji.** W liście z gratulacjami do liderki ugrupowania oraz Radczynie Stanu – Aung San Suu Kyi, przewodniczący ChRL nie tylko docenił miażdżące zwycięstwo w wyborach z 8 listopada, ale również nawiązał do kolejnych wyzwań w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku. Pomimo dużych wysiłków Pekinu mających na celu przyspieszenie realizacji różnego rodzaju projektów infrastrukturalnych rząd Aung San Suu Kyi skrupulatnie weryfikuje wszystkie projekty, aby uniknąć niekorzystnych warunków finansowania. Przewodniczący Xi Jinping zadeklarował podjęcie wszelkich starań mających na celu przyspieszenie wdrażania projektów w ramach specjalnej strefy ekonomicznej Kyaukpadaung na zachodzie stanu Arakan oraz ekonomicznej strefy współpracy przygranicznej Chiny-Birma w stanach Shan i Kaczin.

23 listopada: **Indonezja przenosi dowództwo pierwszej floty marynarki wojennej ze stolicy kraju na Wyspy Natuna.** Szef sztabu marynarki wojennej admirał Yudo Margono poinformował o przeniesieniu dowództwa pierwszej floty z Dżakarty na Natuna, czyli w obszar, gdzie dochodzi do incydentów z udziałem zagranicznych statków, w tym chińskich kutrów rybackich i jednostek straży przybrzeżnej. W przeciągu ostatniego roku doszło do kilku incydentów z udziałem chińskich jednostek w pobliżu Natuna, a co za tym idzie jest to najprawdopodobniej ważny sygnał dla Pekinu, że Indonezja będzie zdecydowanie bronić swojej suwerenności.

25 listopada: **chińska straż przybrzeżna zakłóciła działanie malezyjskiej platformy wiertniczej na Morzu Południowochińskim.** Chińska jednostka straży przybrzeżnej o numerze 5402, podczas swojego patrolu na Morzu Południowochińskim pojawiła się w pobliżu nowej platformy wiertniczej Borr Drilling's Gunnlod, obsługiwanej przez dwa statki zaopatrzeniowe Lewek Plover i JM Abadi. Platforma realizowała projekt poszukiwania surowców naturalnych w bloku SK410B, na podstawie umowy z tajskim przedsiębiorstwem PTT Exploration and Production (PTTEP). Firma dokonała największego w historii odkrycia kilka mil na południe od obecnej lokalizacji Gunnlod w 2019 roku. Statek 5402 zbliżył się do platformy, wzywając do zaprzestania wykonywanych badań i wycofania się z obszaru, znajdującego się zaledwie 40 mil morskich od wybrzeży malezyjskiego stanu Sarawak. Jest to tym samym pierwszy przykład interwencji chińskiej straży przybrzeżnej w tak niewielkiej odległości od wybrzeży Malezji.

26 listopada: **Chiny udzieliły wsparcia Birmie i Laosowi w walce z pandemią koronawirusa.** Chińskie Ludowe Stowarzyszenie Przyjaźni z Zagranicą (CPAFFC) z prowincji Yunnan przeznaczyło 69,9 tys. USD oraz sprzęt medyczny o wartości ponad 62 tys. USD do Birmy i Laosu w ramach solidarności i współpracy epidemiologicznej.

27 listopada: **chiński ambasador w Malezji zakończył swoją kadencję.** Ambasador Bai Tian po trzech latach pełnienia funkcji w Malezji powrócił do Chin. Przed opuszczeniem Malezji odbył liczne spotkania z przedstawicielami rządu, wśród których znalazł się między innymi premier Muhyiddin Yassin. Szef malezyjskiego rządu docenił wkład Bai Tian'a w rozwój bilateralnych stosunków między państwami, zarówno w sferze gospodarczej jak

i epidemiologicznej w obliczu zagrożenia ze strony COVID-19. W chińskich mediach relacje poświęcone odejściu ambasadora skupiły się na pochlebnych opiniach malezyjskich decydentów, zabrakło jednak odniesień do ostatnio anulowanych chińskich inwestycji czy napięć na Morzu Południowochińskim.

27 listopada: filipińskie wojsko przeprowadziło ćwiczenia odparcia ataku na morskie platformy wiertnicze. Zachodnie dowództwo filipińskiej armii przeprowadziło symulacje operacji polegającej na odparciu ataku na platformę Matinloc w El Nido w prowincji Palawan. W oficjalnym oświadczeniu możemy przeczytać, że manewry miały na celu usprawnienie współpracy pomiędzy oddziałami wojska a innymi rządowymi agencjami. Oprócz desantu na platformę zrealizowana scenariusze polegające na przejęciu i przeszukaniu statków. Biorąc pod uwagę niedawne zniesienie zakazu eksploracji surowców naturalnych na Morzu Południowochińskim, można przypuszczać, że Manila chce wysłać jasny sygnał, żeby nie ingerować w działania prowadzone przez filipińskie platformy wiertnicze.

KOMENTARZ

W kontekście dwustronnych relacji Chin z poszczególnymi członkami Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) na szczególną uwagę zasługują dwie decyzje prezydenta Rodrigo Duterte. Po pierwsze wycofał zakaz eksploracji wód na Morzu Południowochińskim w celu poszukiwania surowców naturalnych, co jest jednoznacznym sygnałem, że Filipiny zmierzają w kierunku samodzielnego poszukiwania surowców i ewentualnego ich wydobycia bez wsparcia ze strony chińskich przedsiębiorstw, takich jak China National Offshore Oil Corp. (CNOOC). Dodatkowym sygnałem ostrzegawczym dla Pekinu mogą być ćwiczenia wojskowe przeprowadzone przez zachodnie dowództwo filipińskiej armii, które opierały się na realizacji scenariusza, w którym żołnierze odbierają atak na platformę wiertniczą jak i przeprowadzają przejęcie oraz przeszukanie wrogich statków. Wszystko wskazuje na to, że Manila przedstawia jasny przekaz, że wszelkiego rodzaju naruszenia ze strony chińskich jednostek wobec filipińskich platform na Morzu Południowochińskim nie będą tolerowane. Biorąc pod uwagę ostatni incydent, w którym chińska straż przybrzeżna zakłóciła funkcjonowanie malezyjskiej platformy wiertniczej Borr Drilling's Gunnlod, można przypuszczać, że Manila chce iść za przykładem Indonezji, która prowadzi asertywną politykę wobec Pekinu względem Morza Południowochińskiego. Dżakarta nie tylko zdecydowanie odpowiedziała na tegoroczne incydenty w pobliżu Wysp Natuna, poprzez wykorzystanie marynarki wojennej jak i sił powietrznych, ale podjęła również decyzję o przeniesieniu dowództwa pierwszej floty marynarki wojennej ze stolicy kraju na Wyspy Natuna.

Druga decyzja prezydenta Filipin została podjęta w sprawie umowy regulującej warunki przebywania amerykańskich wojsk na terytorium kraju (Visiting Forces Agreement). Rodrigo Duterte postanowił przedłużyć zawieszenie VFA o kolejne sześć miesięcy, a co za tym idzie Filipiny oczekują, że nowa administracja w Białym Domu przedstawi korzystniejsze warunki, które powstrzymają Manilę przed wycofaniem się z umowy. Co prawda zarówno sekretarz stanu USA Mike Pompeo jak i przy okazji ostatniej wizyty amerykański doradca ds.

bezpieczeństwa narodowego Robert O'Brien zapewnili, że w przypadku ataku na Filipińskie statki czy samoloty zostanie uruchomiony traktat o wzajemnej obronie z 1951 roku, ale trudno się spodziewać, żeby deklaracje ze strony administracji, która na początku przyszłego roku nie będzie pełnić swojej funkcji były poważnie brane pod uwagę. W ten sposób Manila pokazała swoją elastyczność i po raz kolejny dała przykład w jaki sposób balansować między mocarstwami. Albowiem gabinet Joe Bidena będzie musiał się wykazać, żeby przekonać swojego wieloletniego sojusznika traktatowego do porzucenia kursu obranego w 2016 roku zorientowanego na zbliżenie z Pekinem.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

8 listopada: prezydent Filipin złożył gratulacje Joe Bidenowi wygranych wyborów. Rodrigo Duterte pogratulował prezydentowi elektowi wygranych wyborów, a także wyraził nadzieję na dalszy rozwój dwustronnych relacji. Prezydentura Duterte wiązała się do tej pory z większym naciskiem na rozwój relacji z Chinami kosztem Stanów Zjednoczonych. Niemniej jednak większe zaangażowanie Bidena w wzmocnienie starych sojuszy może przyczynić się do nowego otwarcia na linii Manila-Waszyngton. Bez wątplenia papierkiem lakmusowym przyszłych stosunków będzie los umowy dotyczącej warunków przebywania amerykańskich żołnierzy na terytorium Filipin (Visiting Forces Agreement).

9 listopada: Malezja liczy, że wygrana demokracji w wyborach prezydenckich wpłynie na poprawę sytuacji Palestyny. Wiceminister spraw zagranicznych Kamarudin Jaffar zapowiedział, że resort będzie monitorował jak do tej pory sytuację w Palestynie. Zazaczył, że liczy na to, iż polityka zagraniczna na Bliskim Wschodzie realizowana przez Joe Bidena przyczyni się do większej stabilizacji tego regionu oraz poprawy sytuacji życiowej Palestyńczyków. Malezja wspiera dążenia Palestyny do osiągnięcia statusu niezależnego państwa w granicach sprzed 1967 roku.

9 listopada: Indonezja planuje zawrzeć ze Stanami Zjednoczonymi ograniczoną umowę handlową. Podczas wizyty sekretarza stanu Mike'a Pompeo pod koniec października w Dżakarcie, Stany Zjednoczone przedłużyły udział Indonezji w umowie dotyczącej preferencyjnych stawek celnych w handlu na podstawie ogólnego systemu preferencji (GSP). Po raz pierwszy Indonezja uzyskała status GSP w 1980 roku. Wiceminister spraw zagranicznych Mahendra Siregar poinformował, że rząd planuje podpisanie ograniczonej umowy handlowej, która rozszerzałaby ten status. Według resortu spraw zagranicznych forma ograniczonej umowy ze Stanami Zjednoczonymi jest lepszym rozwiązaniem od umowy o wolnym handlu, która jest zdecydowanie bardziej skomplikowana i czasochłonna. Według prognoz taka umowa mogłaby przyczynić się do podwojenia dwustronnego obrotu handlowego do 60 mld USD w ciągu pięciu lat.

10 listopada: kolejna amerykańska infrastruktura została wyburzona w kambodżańskiej bazie marynarki wojennej. Według najnowszych zdjęć satelitarnych opublikowanych przez amerykańskie Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (CSIS), w bazie Ream został rozebrany hangar do konserwacji łodzi pontonowych o sztywnym kadłubie, wybudowany dzięki wsparciu ze strony Stanów Zjednoczonych. Doniesienia na ten temat

kolejny raz podsyciły spekulacje na temat obecności chińskich żołnierzy w bazie Ream. Argumenty premiera Hun Sena, że budynki zostały rozebrane w wyniku prac renowacyjnych nie przekonują strony amerykańskiej, ponieważ infrastruktura miała tylko trzy lata.

14 listopada: Morze Południowochińskie jednym z głównych tematów 8. szczytu ASEAN-USA. Amerykański doradca ds. bezpieczeństwa narodowego Robert O'Brien wspólnie z liderami ASEAN poruszył kwestie związane z napięciami na Morzu Południowochińskim oraz ich znaczeniem na stabilność regionalną. Stany Zjednoczone podkreśliły znaczenie utrzymania niezakłóconej wymiany handlowej drogą morską przez ten akwen zgodną z prawem międzynarodowym. Ponadto doradca ds. bezpieczeństwa narodowego zapewnił państwa ASEAN o kontynuowaniu współpracy z zakresu ochrony bezpieczeństwa i suwerenności wszystkich państw regionu. Warto zaznaczyć, że mimo zdalnej formuły szczytu Donald Trump po raz kolejny nie wziął w nim udziału. Co prawda wyszedł z inicjatywą, żeby zorganizować specjalny szczyt z ASEAN w Las Vegas w marcu bieżącego roku, ale nie odbył się z powodu pandemii koronawirusa. Wszystko wskazuje na to, że po zaprzysiężeniu to Joe Biden będzie musiał zapracować na odbudowę zaufania państw Azji Południowo-Wschodniej.

17 listopada: los umowy regulującej warunki pobytu amerykańskich wojsk na Filipinach wciąż jest niepewny. Dwa dni po tym jak minister spraw zagranicznych Teodoro Locsin Jr. poinformował, że prezydent Rodrigo Duterte przedłużył o kolejne sześć miesięcy zawieszenie Visiting Forces Agreement (VFA), minister obrony Delfin Lorenzana spotkał się w amerykańskiej ambasadzie z Charge d'Affaires John Law'em. Jednym z głównych tematów rozmów miała być właśnie przyszłość VFA, ale nie podano do wiadomości żadnych szczegółów ustaleń. Potwierdzono natomiast dostarczenie na Filipiny w przyszłym miesiącu pocisków samonaprowadzających o wartości 18 mln USD.

18 listopada: Stany Zjednoczone zaproponowały Indonezji współpracę z zakresu produkcji szczepionek na koronawirusa. Ambasador Indonezji w Stanach Zjednoczonych Muhammad Lutfi razem ze specjalnym wysłannikiem prezydenta Joko Widodo i jednocześnie ministrem koordynującym ds. gospodarki morskiej i inwestycji Luhuta Pandjaitanem spotkali się w Waszyngtonie prezydentem Donaldem Trumpem. Podczas rozmowy przedstawiciele obu państw poruszyli między innymi kwestię potencjalnych obszarów współpracy z zakresu zwalczania pandemii COVID-19. Jednym z zaproponowanych rozwiązań była wspólna produkcja szczepionki.

19 listopada: pod przewodnictwem Malezji odbył się wirtualny 27. szczyt Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC). Liderzy 21 państw APEC, w tym prezydent Donald Trump oraz przewodniczący Xi Jinping wzięli udział w pierwszym od trzech lat szczycie, po którym wydano wspólne oświadczenie. Znalazło się w nim między innymi zobowiązanie, że państwa powstrzymają się od protekcyjnych praktyk, a także podkreślono znaczenie zasad wolnego handlu, co znalazło się w wizji APEC Putrajaya 2040. Tym razem wojna handlowa została przyćmiona przez skutki pandemii koronawirusa na światową kondycję gospodarczą. Mimo zaostrej retoryki wobec Chin na ostatniej protej wyborów prezydenckich, Donald Trump zachował wyważoną postawę podczas szczytu. Natomiast Xi Jinping zwrócił uwagę na chęć przystąpienia Chin do CPTPP.

20 listopada: Stany Zjednoczone zwiększą swoje zaangażowanie w zwalczaniu nielegalnych połowów w regionie Azji i Pacyfiku. Zastępca sekretarza ds. polityki

regionalnej i bezpieczeństwa oraz spraw wielostronnych w biurze ds. Azji Wschodniej i Pacyfiku Stanów Zjednoczonych - David Feith, poinformował, że w najbliższym czasie dojdzie do podpisania kolejnych umów „shiprider” z państwami regionu, regulującymi współpracę z amerykańską strażą przybrzeżną. Jest to kontynuacja działań w odniesieniu do zapowiedzi doradcy ds. Bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych Roberta O'Briena z ubiegłego miesiąca, który ogłosił większą obecność jednostek szybkiego reagowania w regionie, aby przeciwdziałać prowokacyjnym działaniom Chin, m.in. na Morzu Południowochińskim. Zgodnie z umowami typu „shiprider” przedstawiciele służb jednego państwa mogą wchodzić na pokład statku lub samolotu drugiego państwa w ramach wspólnie realizowanego patrolu. Ponadto przedstawiciele pierwszego państwa mogą podejmować działania mające na celu egzekwowanie prawa w imieniu państwa drugiego. Według specjalistów z Filipin i Indonezji tego rodzaju działania, polegające na większej obecności amerykańskich jednostek straży przybrzeżnej albo marynarki wojennej nie zostanie przyjęte z zadowoleniem przez rządy tych państw, które preferowałyby większą współpracę np. z zakresu wymiany informacji.

22 listopada: Wietnam podpisał ze Stanami Zjednoczonymi umowę na projekt energetyczny o wartości 1 mld USD. Podczas wizyty doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego USA Roberta C. O'Briena w Hanoi, podpisano umowę dotyczącą elektrowni gazowej Long Son o wydajności 3600 MW na kwotę 1 mld USD. Na jej mocy General Electric (GE) Co. będzie dostarczało niezbędny sprzęt, serwis oraz gaz LNG. Jest to tym samym czwarty w ciągu miesiąca projekt energetyczny oparty o LNG realizowany wspólnie przez Stany Zjednoczone i Wietnam. Warto zaznaczyć, że rząd Wietnamu przedsięwziął bardzo rygorystyczne środki ostrożności wobec amerykańskiej delegacji. Oprócz badań na obecność koronawirusa, wszelkie kontakty członków delegacji z przedstawicielami Wietnamu były dokładnie monitorowane. Według doniesień Bloomberg'a samolot, którym przyleciał Robert O'Brien, na czas wizyty delegacji przebywał w Tajlandii, ponieważ załoga nie dostała pozwolenia na przejście odprawy celnej. Wietnam zasłynął jako jedno z państw, które najlepiej poradziło sobie z pandemią COVID-19, a doniesienia o środkach ostrożności zastosowanych wobec amerykańskiej delegacji świadczą o wyraźnym uszczerbku wizerunkowym spowodowanym dużą liczbą zakażeń i zgonów w Stanach Zjednoczonych.

23 listopada: Indonezja przejmie prezydencję grupy G-20 w 2022 roku. Minister spraw zagranicznych Indonezji Retno Marsudi poinformowała, że w wyniku zamiany z Indiami Indonezja przejmie prezydencję w G-20 już w 2022 roku, natomiast Indie przejmą tę funkcję w 2023 roku.

23 listopada: Stany Zjednoczone odnawiają swoje zobowiązanie do obrony Filipin oraz zapowiadają realizację dostarczenia uzbrojenia. Doradca ds. bezpieczeństwa narodowego Robert O'Brien reprezentował Donalda Trumpa podczas ceremonii w ministerstwie spraw zagranicznych w Manili, gdzie ogłosił dostawę rakiet i bomb dla filipińskiego wojska za kwotę 18 mln USD. Amerykański prezydent zapowiedział dostawę uzbrojenia podczas rozmowy telefonicznej z Rodrigo Duterte w kwietniu bieżącego roku. Robert O'Brien powtórzył także ostatnie zapewnienia sekretarza stanu USA Mike'a Pompeo, że każdy atak zbrojny na samoloty sił zbrojnych Filipin lub statki na Morzu Południowochińskim będą podstawą do wypełnienia zobowiązania do wzajemnej obrony na mocy traktatu z 1951 roku.

23 listopada: Stany Zjednoczone wyraźnie popierają Filipiny i Wietnam w promocji przestrzegania prawa międzynarodowego w kontekście sporu na Morzu Południowochińskim. Świeżo po wizytach w Wietnamie i na Filipinach doradca ds. bezpieczeństwa narodowego Robert O'Brien podkreślił zaangażowanie Stanów Zjednoczonych na rzecz wolnego i otwartego regionu Indo-Pacyfiku oraz utrzymania suwerenności krajów regionu, zwłaszcza tych, które mają posiadają uzasadnione roszczenia i interesy na Morzu Południowochińskim. Warto zwrócić uwagę, że relacje pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Wietnamem uległy wyraźnej poprawie na przestrzeni ostatnich lat. Świadczy o tym chociażby fakt, że zaledwie dwa tygodnie po wizycie w Wietnamie sekretarza stanu USA, zrealizowano drugą wizytę, tym razem doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego.

24 listopada: Chiny potępiły wypowiedzi amerykańskiego doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego. Ambasada Chin w Manili oskarżyła doradcę ds. bezpieczeństwa narodowego Roberta O'Briena, który podczas swojego niedawnego pobytu na Filipinach, przedstawił uwagi odnośnie kwestii związanych z Morzem Południowochińskim, Hongkongiem i Tajwanem, mające na celu wyolbrzymienie regionalnych napięć pomiędzy Pekinem i Manilą. Zwrócono uwagę, że amerykańska retoryka w stylu zimnowojennym ma się przyczynić do zaburzenia stabilności regionu. Podkreślono także, że mimo tego, iż Stany Zjednoczone nie są stroną w sporze na Morzu Południowochińskim, wysyłają w ten obszar swoje statki i samoloty, co może doprowadzić do niebezpiecznych incydentów i eskalacji militarnej.

KOMENTARZ

Badania opinii publicznej z 2019 i 2020 roku wśród państw Azji Południowo-Wschodniej, przeprowadzonych przez singapurski ośrodek badawczy ISEAS jasno pokazują, że zaufanie do Stanów Zjednoczonych systematycznie spada. Jednym z wielu powodów takiej sytuacji było bagatelizowanie szczytów ASEAN przez Donalda Trumpa i jego administrację. Na ostatnim, 8. szczycie ASEAN-USA, mimo zdalnej formuły, Stany Zjednoczone były reprezentowane przez doradcę ds. bezpieczeństwa narodowego Roberta O'Briena. Donald Trump wziął ostatecznie udział w szczycie APEC, ale nie zmienia to faktu, że kolejny raz państwa Azji Południowo-Wschodniej mogły odebrać politykę Waszyngtonu jako brak wystarczającego zaangażowanie w tym regionie. Tym bardziej, że specjalny szczyt ASEAN-USA, który miał się odbyć w kwietniu bieżącego roku w Las Vegas z inicjatywy Trumpa w odpowiedzi na falę krytyki ze strony poszczególnych państw członkowskich, ostatecznie został odwołany z powodu pandemii COVID-19.

Po objęciu prezydentury na początku przyszłego roku Joe Biden będzie musiał się zmierzyć z szeregiem wyzwań, z czego duża część z nich jest powiązana z regionem Azji Południowo-Wschodniej. Nowy prezydent Stanów Zjednoczonych będzie musiał również sprostać wysokim wymaganiom ze strony państw regionu, ponieważ wiele z nich oczekuje przede wszystkim większego zaangażowania ekonomicznego, co przy wciąż trudnej sytuacji epidemiologicznej w kraju może być trudne do osiągnięcia. Wbrew pozorom ASEAN oczekuje także deeskalacji rywalizacji z Chinami, co przy rekordowo silnych nastrojach

antychińskich w Stanach Zjednoczonych i ponadpartyjnym porozumieniu w tej sprawie będzie równie wielkim wyzwaniem. Duże nadzieje wiązane są z większą aktywnością Waszyngtonu w ramach różnego rodzaju formatach multilateralnych, zwłaszcza w kontekście przystąpienia Stanów Zjednoczonych do CPTPP, co pozwoliłoby na równoważenie chińskich wpływów ekonomicznych w regionie. Niemniej jednak liberalna polityka, z którą kojarzony jest Joe Biden budzi równie duże obawy, zwłaszcza ze strony prodemokratycznych aktywistów, którzy obawiają się koncyliacyjnej polityki Waszyngtonu wobec Pekinu w wykonaniu demokracji, na czym mogą ucierpieć sprawy związane z Hongkongiem, Tajwanem czy Ujgurami. Jeżeli polityka w tych obszarach zostanie złagodzona można się spodziewać mniejszych nacisków na inne państwa takie jak Tajlandia, gdzie od kilkunastu miesięcy trwają protesty, czy w Birmie, gdzie wciąż dochodzi do prześladowań muzułmańskiej mniejszości Rohingja.

OŚRODEK
SPRAW
AZJATYCKICH

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

